

Piezīmes un atsaucis valsts līmeņa sugu aizsardzības mērķu (FRV) noteikšanai: datu izvēle un eksperta pieņēmumi

Sugas kods	1091
Sugas nosaukums	<i>Astacus astacus</i>
Eksperts	Maksīms Balalaikins
Darbs pabeigts	15.02.2024.
Vispārējās piezīmes	<p>Platspīļu upesvēzis <i>Astacus astacus</i> ir BD IV pielikumā iekļautā suga.</p> <p>Platspīļu upesvēzis jeb upes vēzis ir vienīgā vēžu suga, kas droši uzskatāma par vietējo. Tā izsenis apdzīvo ezerus, upes un strautus visā Latvijas teritorijā jau no vēlinā ledus laikmeta perioda.</p> <p>Platspīļu upesvēzis ir reti sastopama suga, kas apdzīvo ezerus un upes ar tīru ūdeni, smilšainas un akmeņainas vietas ar nokarenu un siekstainu krastu. Latvijā suga sastopama nevienmērīgi visā teritorijā (Spuris 1998).</p> <p>Platspīļu upesvēzis konstatēts daudzos ezeros un upēs visā Latvijas teritorijā (Bērziņš 1936, Mazītis 1955, 1967, 1971).</p> <p>Apkopojot apsekojumu, kas veikti no 1962. līdz 1968. gadam, rezultātus, tika minēts 31 ezers, kuros varēja būt sastopami platspīļu upesvēži (Jurāne 1967, Jurāne & Dzene 1969). Šie ezeri bija samērā vienmērīgi izplatīti visā Latvijas teritorijā.</p> <p>Līdztekus šiem pētījumiem tika veiktas vietējo zvejnieku aptaujas, izmantojot anketas. Apkopotie dati liecināja, ka vēži tika novēroti 163 Latvijas ezeros un 109 upēs. Atbilstoši datiem kartē (Jurāne 1967) platspīļu upesvēži bija sastopami 95 % ezeru, kur tika reģistrēta vēžu sastopamība, bet pārējos 5 % ezeru bija sastopami šaurspīļu vēži.</p> <p>Tomēr jāņem vērā, ka vēžu noteikšana agrīnajos pētījumos varēja nebūt precīza, īpaši zvejnieku sniegtie dati. Šāds apgalvojums ir balstīts uz Baltijas zivju aizsardzības un pavairošanas pārvaldes arhīva 70. un 80. gadu arhīva materiāliem (Aleksejevs, Birzaks 2020). Šī iemesla dēļ FRP REF vērtība nav definējama.</p> <p>Kā HDV vērtība izmantota tā, kas ziņota 2007. gada BD 17. panta ziņojumā.</p> <p>Apsekojumos, kas tika veikti no 1992. līdz 2018. gadam, platspīļu upesvēzis tika konstatēts pavisam 158 ezeros, 52 upēs, 6 ūdenskrātuvēs un 5 karjeros visā Latvijas teritorijā, lielākajos upju baseinos (1. att.). Kopumā platspīļu vēža sastopamība ir reģistrēta 221 objektā (Aleksejevs, Birzaks 2020). Savukārt Zinātniskā institūta "BIOR" Zivju pētniecības departamenta veiktajā iekšzemes ūdeņu monitoringā platspīļu upesvēzis Latvijā kopš 1992. gada konstatēts 164 ezeros, 10 ūdenskrātuvēs un 65 upēs, tātad kopumā 239 atradnēs. Pēdējo 20 gadu laikā konstatēts 95 ezeros, 7 ūdenskrātuvēs un 55 upēs (Dati no platspīļu vēža izvērtējuma pēc IUCN kritērijiem, Ozoliņš 2022). Ņemot vērā to, ka IUCN</p>

izvērtējumam sniegtie BIOR dati ir uzskatāmi par aktuālākajiem, FRP CV vērtība tiek noteikta kā atradņu skaits – 239 ūdenstilpes (2. attēls). Šis vērtējums ir optimāls FRP CV noteikšanai.

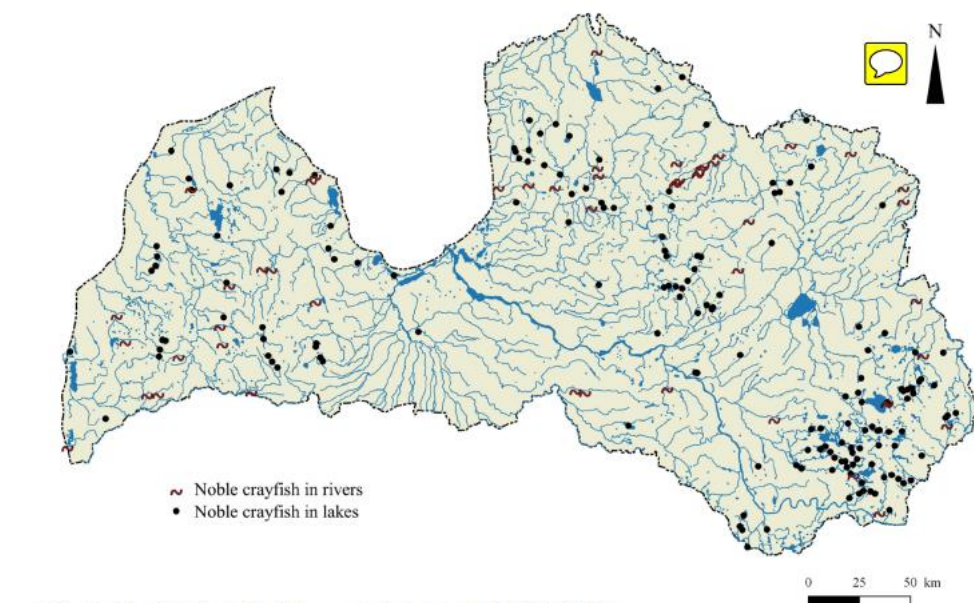

Fig. 2. Distribution of noble crayfish in Latvia (1992-2018).

1. attēls. Platspīļu upesvēža sastopamība Latvijā: 1992 – 2018. gada dati (Aleksejevs, Birzaks 2020).

Datu apkopojumā par platspīļu upesvēžu sastopamību Latvijā (Aleksejevs, Birzaks 2020) ir norādīts, ka platspīļu upesvēža sastopamībai un izplatībai ir tendence samazināties. Arī IUCN izvērtējumā ir norādīts, ka vairums populāciju ir koncentrētas Latvijas A daļā, bet apdzīvotajai platībai ir tendence samazināties. Kā iemesli tiek minēti periodiski vēža “mēra” uzliesmojumi (Taugbøl et al. 2004), eutrofikācija un invazīvās desmitkājvēžu sugas (dzeloņvaigu vēzis *Orconectes limosus* un signālvēzis *Pacifastacus leniusculus*).

2. attēls. Platspīļu upesvēža sastopamība saskaņā ar IUCN izvērtējumu, Zinātniskā institūta “BIOR” dati (Ozoliņš 2022).

Piezīmes un pieņēmumi tabulu aizpildīšanā/izmantošanā

	Lauks	Komentāri, pieņēmumi
	Dati_FRP	
REF	Date	na
	Popunit	na
	Min	na
	Max	na
HDV	Popunit	loc. (atradne)
	Quality & Date	M (1992-2006)
	Min	144
	Max	1100
	Trend period	1993–2006
	Trend	=
	Mag_min	na
	Mag_max	na
	Habitat period	M (1992-2006)
	Trend	=
	Popunit_final	loc (atradne)
	Min_final	144
	Max_final	1100
	Trend 1993–2006	S
CV	Date	2007–2012
	Popunit	gridslx1
	Min	na
	Max	na
	Value	1440
	Type	estimate Eksperta izvērtējums.
	Popunit_alt	na
	Min_alt	na
	Max_alt	na
	Value_alt	na
	Type_alt	na
	Method	completeSurvey Izpētes dati.
	Trend period	2007–2018
	Trend	S
	Mag_min	na
	Mag_max	na
	Method	completeSurvey Izpētes dati.
	Habitat period	2007–2018
	Trend	S
	Method	completeSurvey Izpētes dati.

	Lauks	Komentāri, pieņēmumi
	Popunit_final	loc (atradne)
	Min_final	239
	Max_final	239
	Trend 2007–2018	D
	Dati_FRR	
REF	Area	64589 km ²
	Period	1991
HDV	Area	64589 km ²
	Quality & period	M (1993-2006)
	Trend	=
	Magnitude	na
	Area_final	64589 km ²
	Trend 1993–2006	Stable
CV	Area	56978 km ²
	Period	2007–2018
	Trend	S
	Trend_method	completeSurvey (pilnīgs pētījums)
	Area_final	64589 km ²
	Trend 2007–2018	Stable
	Lēmumi_FRP	
	Variants (8. attēls)	7. variants.
	1. Klimata pārmaiņas	0 (nē)
	2. LV populācijas nozīmība	1 (jā)
	3. Populāciju izolācija	0 (nē)
	4. Negatīvie faktori	1 (jā)
	5. Negatīvas tendences	1 (jā)
	Lēmumi_FRR	
	Variants (8. attēls)	1. variants.
	1. Klimata pārmaiņas	na
	2. LV populācijas nozīmība	na
	3. Populāciju izolācija	na
	4. Negatīvie faktori	na
	5. Negatīvas tendences	na

Literatūra un informācijas avoti

Aleksejevs Ē., Birzaks J. 2020. Distribution of freshwater crayfish in Latvia. Acta Biol. Univ. Daugavp., 20 (1): 1 – 11.

Bērziņš B. 1936. Latvian crayfish. In: Malta N., Galenieks P., ed. Latvian land, natura and people. 2. Latvian nature. Rīga. Pp. 624- 630 (in Latvian).

Briede I. 2011. Crayfish in Latvia. Acta Biol. Univ. Daugavp., 11 (1): 83 – 87.

Jurane A.D. 1967. Distribution of River crayfish and its stocks in water bodies of Latvian SSR. Resources of North-West inland waters. Proceedings of Karelian department of GOSNIORH, 5 (1): 219-223 (in Russian).

Jurane A.D. and Dzene I.J. 1969. Distribution of river crayfish and its stocks in water bodies of Latvian SSR. Proceedings of a XIV conference of investigations of Baltic inland waters, 51-55 (in Russian).

Mazītis Z. 1955. Crayfish breeding in Latvian SSR freshwater. Rīga. Pp. 42 (in Latvian).

Mazītis Z. 1967. Crayfish and breeding of them. Rīga, 35 p. (in Latvian).

Mazītis Z. 1971. Selection and industrial breeding of crayfish. Rīga. Pp. 70 (in Latvian).

Taugbøl, T., Arens, A., Mitans, A. 2004. Freshwater Crayfish in Latvia Status and Recommendations for Conservation and Sustainable Use. 29 NINA Project Report: 26 pp.